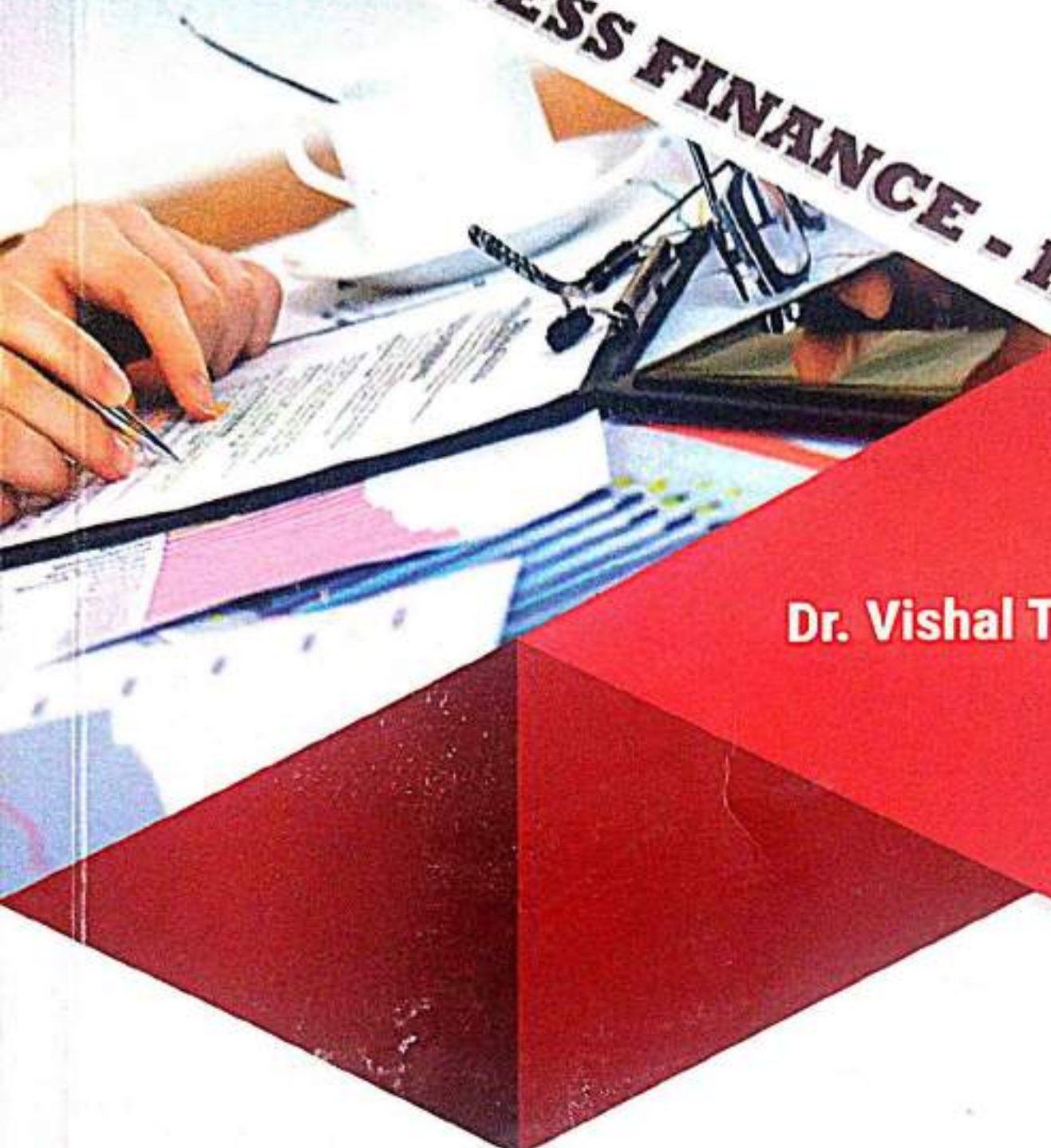

B.Com III

Sem. VI

BUSINESS FINANCE - II

Dr. Vishal Thangan

SIR SAHITYA KENDRA

One

A text book for B.Com. III year Semester -VI
According to New Syllabus of Rashrasant Tukadoji Maharaj
Nagpur University, Nagpur.

BUSINESS FINANCE - II

Dr. Vishal Thangan

M.Com., M.A.(Eco.), M.B.A., M.Phil,
NET (Commerce), NET (Management), Ph.D.

Sir Sahitya Kendra

Published by

Sanjay H. Thakre

Sir Sahitya Kendra

Shop No. 12, Ganraj Apartment,
Rajapeth Bus Stop,

Hudkeshwar Road, Nagpur-34

Mo. 9860222941, 9518777944

Email : sanjaythakre.sskp@gmail.com

◆ **BUSINESS FINANCE - II**

◆ **ISBN - 978-81-938888-5-8**

◆ **Publication No: 176**

◆ **First Edition - Jan., 2019**

◆ **Type Setting :**

Prasad Creation, Nagpur

◆ **₹ : 250**

◆ **Publishers :**

Labhansh Pustkalaya

Ganraj Apartment,

Rajapeth Bus Stop,

Hudkeshwar Road, Nagpur-34

Mo. 9860222941, 9518777944

CONTENT

Unit No.	Topics	Page No.
1	Financial Market in India	1-11
	Money Market	12-17
	Capital Market	18-27
	SEBI (Security Exchange Board of India)	28-37
2	Primary Market	38-50
	Secondary Market	51-59
	Capital Budgeting	60-130
3	NBF'S	131-135
	Credit Rating	136 - 145
	Dividend Policies	146 - 208
4	Cash Flow for Investment Analysis	209 - 278
	Bibliography	279

UNIT - I

Financial Market in India

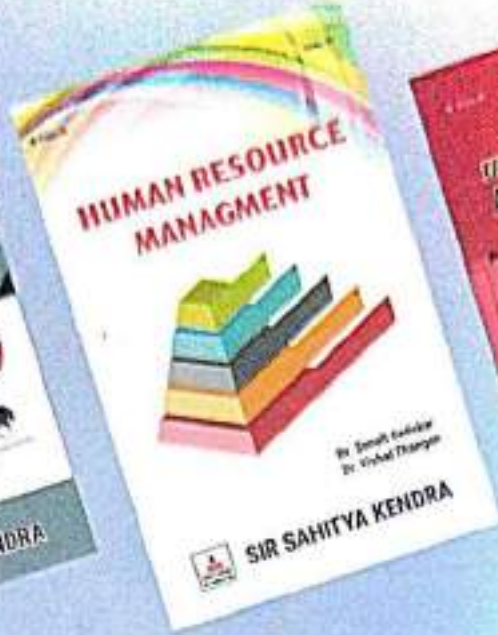
Introduction :

Finance is considered as backbone of any business. Finance is the requirement of owed money in the business for smooth conduct of the business activities. Without the finance no business can start, grow and develop. But how to raise finance is the major problem faced by all the business. In today's era two types of groups are basically found. One is who have large amount of money lying idle without any use. And another is who have need of money for their business purpose. The first group who have idle lying of money save their money in bank or invest their money in stock exchange. The other group takes the needed fund for their business from bank as loan or by issuing their shares for public subscriptions. So in this way the need of both groups is fulfilled. The first group gets interest or dividend on their idle income and other group gets the needed money for the growth and development of their business.

In this way our economic system is working and satisfying the need of both the groups. The major drawback of this system is that, both the groups do not meet directly and satisfy their need. They come in contact with the help of some mediators. Such mediators may be the bank, financial institutions, stock market etc. The first group deposits their idle money into the bank for getting interest and bank lends such deposited money to the business for satisfying their financial need. In such a way both the groups fulfill their need indirectly with the help of mediators like banks.

Meaning :

Financial market is the market in which the financial need of the business is satisfied. Financial need of the business means the

250/-

SIR SAHITYA KENDRA

Ganraj Appr., Rajapeth Bus Stop, Hudkeshwar Road, Nagpur-34

M. : 9860222941, 9518777944

E-mail : sanjaythakresskp@gmail.com

Management Process

Dr. Vishal Thangan

SIR SAHITYA KENDRA

one

A text book for B. Com. III year semester - V According to
New Syllabus of Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur
University, Nagpur

MANAGEMENT PROCESS

Dr. Vishal Thangan

M.Com., M.A.(Eco.), M.B.A., M.Phil,
NET (Commerce), NET (Management), Ph.D.

Assistant Professor

G.S. College of Commerce &
Economics, Nagpur

Sir Sahitya Kendra

Two

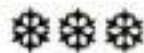

- ◆ **Published by**
Sanjay H. Thakre
Sir Sahity Kendra
Shop No. 12, Ganraj Appartment,
Rajapeth Bus Stop,
Hudkeshwar Road, Nagpur-34
Mo. 9860222941, 9561865019
Email : sanjaythakre.sskp@gmail.com
-

- ◆ **Management Process**
- ◆ **ISBN - 978-81-937736-7-3**
- ◆ **Publication No: 148**
- ◆ **First Edition - 2018**
- ◆ **Type Setting :**
Prasad Creation, Nagpur
- ◆ **₹ : 200**
- ◆ **Publishers :**
Labhansh Pustkalaya
Ganraj Appartment,
Rajapeth Bus Stop,
Hudkeshwar Road, Nagpur-34
Mo. 9860222941, 9561865019

CONTENT

	Page No.
Unit - I	
Management & Administration	1 to 48
Unit - II	
Managerial Development and Group Dynamics	49 to 98
Unit - III	
Managerial Style	99 to 156
Unit -IV	
Motivation	157 to 192
Bibliography	193

UNIT - I

MANAGEMENT & ADMINISTRATION

A) Management :

Introduction :

When the society was not developed that time the business was run in a local area, producing and selling the essential goods only. That time the nature and scope of the business was very limited. There were no various forms of business organization available. The business was done by sole trader only hence, a person was in position to manage the all activities of the business. That time the activities of the business like production, distribution, marketing, finance etc. was handle by the single man because that time these were not the separate activities of the business as such. All activities could manage by the owner himself.

But, in this 21st century the nature of business is totally changed. The business has to perform various activities to survive and to earn the profit in the competitive situations. As the business activities increases, there are various forms of business organization have established like sole traders, partnership, co-operative society, joint stock companies etc. To manage these

ISBN: 978-81-937736-7-3

200/-

SIR SAHITYA KENDRA

Ganraj Appr., Rajapeth Bus Stop,
Hudkeshwar Road, Nagpur-34

M.: 9860222941, 9518777944
E-mail : sanjaythakresskp@gmail.com

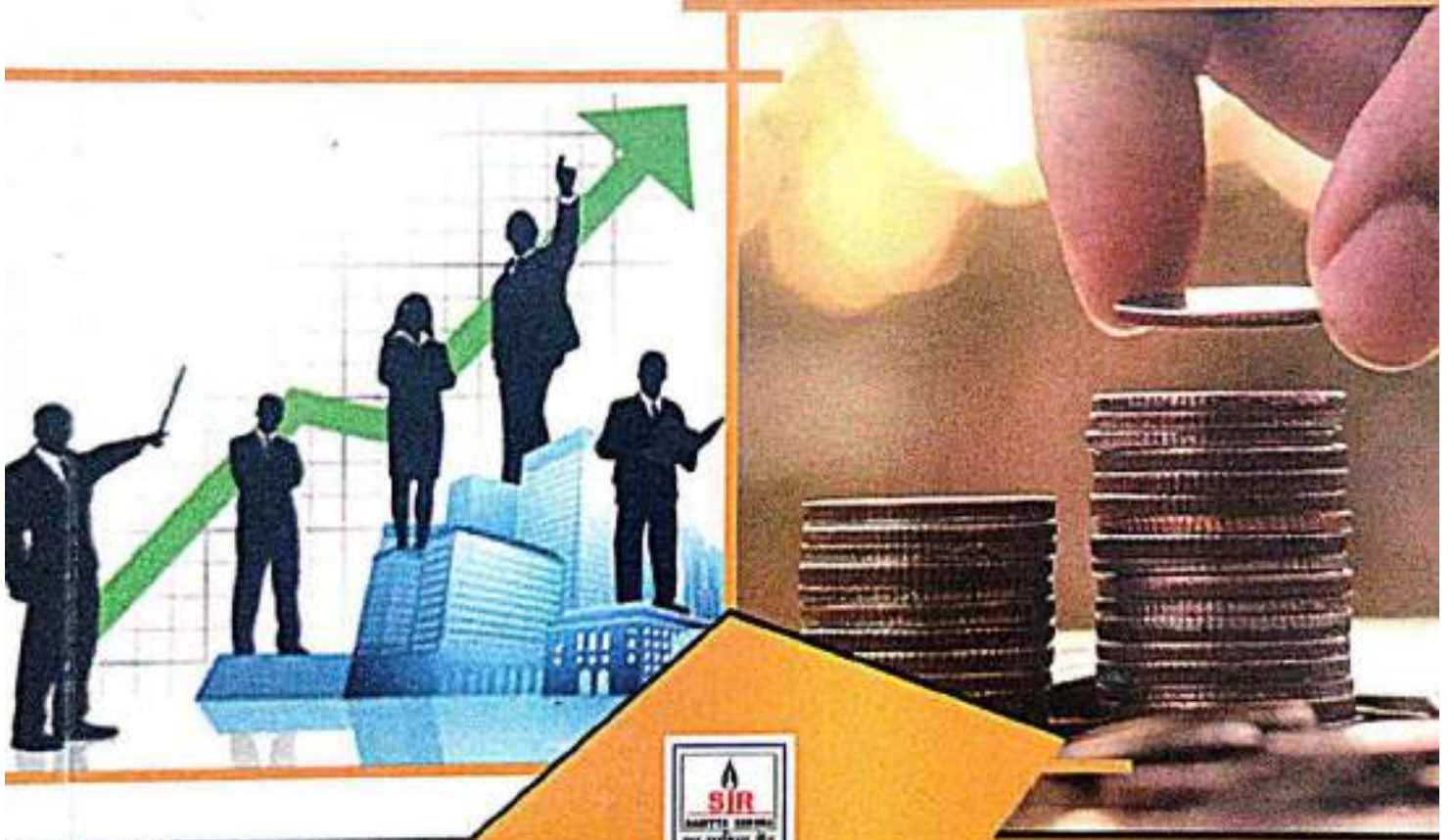
B. Com III

Sem. V

व्यावसायिक वित्त - १

Business Finance - I

डॉ. विशाल ठनगण, डॉ. सोनाली गादेकर

SIR SAHITYA KENDRA

राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठाच्या बी.कॉम तृतीय वर्ष
सेमिस्टर ५ : नविन अभ्यासक्रमानुसार (सेमीस्टरनुसार) आणि इतर
सर्व विद्यापीठांना उपयुक्त

व्यावसायिक वित्त - 1 (Business Fianance)

डॉ. विशाल ठनगण

एम.कॉम, एम.बी.ए., एम.ए.(अर्थ.), एम.फिल,
नेट (वाणिज्य), नेट (व्यवस्थापन), पि.एच.डी.
सहाय्यक प्राध्यापक, गो.से.अर्थ-वाणिज्य
महाविद्यालय, नागपूर

डॉ. सोनाली गादेकर

एम.कॉम, एम.बी.ए., पि.एच.डी.(वाणिज्य),
पि.एच.डी.(व्यवस्थापन)
सहाय्यक प्राध्यापक,
गो.से.अर्थ-वाणिज्य, महाविद्यालय, नागपूर

सर साहित्य केंद्र, नागपूर

प्रकाशक :

संजय ठाकरे

सर साहित्य केंद्र

गणराज अपार्टमेंट, राजापेठ बस स्टॉप,

हुडकेश्वर रोड, नागपूर - ३४

मो. ९८६०२२२९४१, ९५१८७७७९४४

sanjaythakre.sskp@gmail.com

❖ **व्यावसायिक वित्त -1**

(Business Fianance)

❖ **प्रकाशन क्रमांक : 147**

❖ **ISBN- 978-81-937736-6-6**

❖ **प्रथम आवृत्ती :**

❖ **पब्लीशिंगर्स**

❖ **टाईप सेटींग:**

प्रसाद क्रिएशन, नागपूर.

❖ **₹ : 250/-**

❖ **प्रमुख वितरक : लाभांष पुस्तकालय**

गणराज अपार्टमेंट, राजापेठ बस स्टॉप,

हुडकेश्वर रोड, नागपूर - ३४

मो. ९८६०२२२९४१, ९९७५७८४५५२

अनुक्रमणिका

घटक 1

1. व्यावसायीक वित्त	1 ते 18
2. व्यावसायीक वित्ताचे स्रोत	19 ते 64

घटक 2

1. प्रकल्प वित्त	65 ते 75
2. स्कंध व्यवस्थापन	76 ते 113
3. उच्चालक <i>Leverage</i>	114 ते 137

घटक 3

1. क्रियाशिल भांडवल व्यवस्थापन <i>W.C.M</i>	138 ते 194
2. आंतरराष्ट्रीय वित्त	195 ते 203

घटक 4

1. ऋणको व्यवस्थापन <i>D.M 2</i>	204 ते 232
2. धनको व्यवस्थापन <i>CM 1</i>	233 ते 244
3. जोखीम भांडवल	245 ते 255

संदर्भ सूची

256

घटक - 1

1. व्यावसायिक वित्त

प्रस्तावना :

व्यावसायिक वित्त ही संकल्पना व्यवसाय आणि वित्त या दोन पदांचे समायोजन पासून बनलेली आहे. वस्तू कींवा सेवांची निर्मिती आणि वस्तू किंवा सेवांची खरेदी विक्री म्हणजे व्यवसाय होय. तर व्यवसायाला सुरळीत व नियमित चालू ठेवण्यासाठी अर्थ साहाय्यांच्या विविध स्रोतांपासून जमा केलेला पैसा म्हणजे वित्त होय. म्हणूनच व्यावसायिक वित्त म्हणजे व्यवसायाच्या उद्देश प्राप्त करण्यासाठी आणि नफा कमविण्यासाठी स्वतःच्या आणि कर्जाच्या पैशांचा योग्य प्रकारे केलेला उपयोग होय.

पूर्वीच्या काळी व्यावसायिक वित्त ही अभ्यासाची वेगळी शाखा नव्हती, परंतु व्यावसायिक वित्तांचे वेगवेगळे फायदे, महत्त्व आणि गरज जाणून घेतल्यावर व्यावसायिक वित्त ही अभ्यासाची वेगळी शाखा अस्तित्वात आलेली आहे. व्यावसायिक वित्त म्हणजे व्यवसायाच्या सुरळीत चालण्यासाठी, विकासाची आणि वाढीसाठी पैशांचे व्यवस्थापन करण्याची कला होय. व्यावसायिक वित्ताला काही प्रमाणात विज्ञान म्हणून सुद्धा संबोधल्या जाते. कारण व्यावसायिक वित्त ही संकल्पना वित्तीय व्यवस्थापनाच्या विविध नियमांवर व ज्ञानावर आधारीत आहेत. म्हणूनच व्यावसायिक वित्त हे पैशांच्या व्यवस्थापनाचे विज्ञान तसेच कला आहे.

कोणताही व्यवसाय हा नफा प्राप्ती करण्याच्या उद्देशाने अस्तित्वात येतो. नफा प्राप्ती हा व्यवसायाचा एकमात्र उद्देश असतो. परंतु व्यवसायात एक प्रश्न प्रामुख्याने उपस्थित होतो की नफा हा कसा मिळवायला हवा ? प्राथमिकपणे नफा

ISBN: 978-81-937736-6-6

250/-

SIR SAHITYA KENDRA

Ganraj Appr., Rajapeth Bus Stop,

Hudkeshwar Road, Nagpur-34

M.: 9860222941, 9518777944

E-mail : sanjaythakresskp@gmail.com

B.Com III

Sem. VI

व्यावसायिक वित्त-२

Business Finance - II

डॉ. विशाल ठनगण
डॉ. सोनाली गादेकर

SIR SAHITYA KENDRA

राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठाच्या बी.कॉम तृतीय
वर्ष सेमिस्टर ६ : नविन अभ्यासक्रमानुसार (सेमीस्टरनुसार) आणि
इतर सर्व विद्यापीठांना उपयुक्त

व्यावसायिक वित्त - II (Business Finance- II)

डॉ. विशाल ठनगण

एम.कॉम, एम.बी.ए., एम.ए.(अर्थ.), एम.फिल,
नेट (वाणिज्य), नेट (व्यवस्थापन), पि.एच.डी.
सहाय्यक प्राध्यापक,
गो.से.अर्थ-वाणिज्य महाविद्यालय, नागपूर

डॉ. सोनाली गादेकर

एम.कॉम, एम.बी.ए., पि.एच.डी.(वाणिज्य),
पि.एच.डी.(व्यवस्थापन)
सहाय्यक प्राध्यापक,
गो.से.अर्थ-वाणिज्य, महाविद्यालय, नागपूर

सर साहित्य केंद्र, नागपूर

SPECIMEN COPY
Mob. 9860222946

दोन

❖

प्रकाशक:

संजय ठाकरे

सर साहित्य केंद्र

गणराज अपार्टमेंट, राजापेठ बस स्टॉप,

हुडकेश्वर रोड, नागपूर - ३४

मो. ९८६०२२२९४१, ९९७५७८४५५२

sanjaythakre.sskp@gmail.com

❖ व्यावसायिक वित्त - II

(Business Finance - II)

❖ प्रकाशन क्रमांक : 177

❖ ISBN- 978-81-93-8888-6-5

❖ प्रथम आवृत्ती : फेब्रुवारी 2019

❖ पब्लिशर्स

❖ टाईप सेटिंग:

प्रसाद क्रिएशन, नागपूर.

❖ ₹ : 250/-

❖ प्रमुख वितरक : लाभांश पुस्तकालय

गणराज अपार्टमेंट, राजापेठ बस स्टॉप,

हुडकेश्वर रोड, नागपूर - ३४

मो. ९८६०२२२९४१, ९९७५७८४५५२

CONTENT

Unit No.	Topics	Page No.
1	भारतातील वित्तीय बाजारपेठे	1-10
	नाणे बाजार	11-16
	भांडवली बाजार	17-25
	भारतीय प्रतीभूती विनिमय मंडळ	26-34
2	प्राथमिक बाजार	35-47
	दूर्यम बाजार	48-57
	भांडवल अंदाजपत्रक	58-128
3	गैर अधिकोष वित्तीय कंपनी	129-133
	क्रेडीट रेटिंग	134 - 144
	लाभांश धोरण D.P.	145 - 206
4	गूंतवणूकिच्या रोख प्रवाहचे विश्लेषण	207 - 276
	संदर्भ ग्रंथ सूची	277

UNIT - I

भारतातील वित्तीय बाजारपेठ

परिचय :

वित्त कोणत्याही व्यवसायाकरिता महत्त्वपूर्ण मानले जाते. व्यावसायातील कामकाजाच्या सुव्यवस्थित व्यवहारांकरिता व्यवसायात वित्ताची गरज असते. वित्तशिवाय कोणताही व्यवसाय सुरु, वाढू आणि विकसित होऊ शकत नाही. पण वित्त कसे आणावे हे सर्व व्यवसायासाठी मोठी समस्या आहे. आजच्या काळामध्ये दोन प्रकारची गट मूलतः आहेत. कोणत्याही वापराशिवाय निष्क्रिय पैसा पडून असलेला व्यक्तींचा एक गट आणि दुसरा म्हणजे ज्यांना व्यवसायाच्या हेतुसाठी पैशांची गरज आहे. प्रथम समूह ज्यांच्याकडे पैसे आहेत ते पैशांची अधिकोषामध्ये (बँक) वचत करतात. किंवा त्यांचे पैसे स्कंध विपनीमध्ये गुंतवतात. दुसरा गट आपल्या व्यवसायासाठी कर्ज म्हणून किंवा सार्वजनिक सदस्यांसाठी त्यांचे अंश जारी करून आवश्यक निधि उभारतात. तर अशाप्रकारे दोन्ही गटांची आवश्यकता पूर्ण होते. पहिल्या गटाला त्याच्या निष्क्रिय उत्पन्नावर व्याज आणि दुसऱ्या गटाला व्यवसायाच्या वाढ आणि विकासासाठी आवश्यक पैसे मिळतात.

अशाप्रकारे आपली आर्थिक प्रणालींच्या दोन्ही गटांच्या गरजा समाधानकारकपणे पूर्ण होतात. या प्रणालीच्या मुख्य दोष म्हणजे दोन्ही गट प्रत्यक्षरित्या भेटले जात नाही आणि त्यांची गरज पूर्ण करण्यासाठी ते काही मध्यस्थांच्या मदतीने संपर्क साधतात. अशा मध्यस्थ अधिकोष, वित्त संस्था, स्टॉक मार्केट (स्कंध विपणन) इ. असू शकतात. प्रथम समूह अतिरिक्त व्याज मिळविण्यासाठी बँकेकडे आपले निष्क्रिय पैसे जमा करतो आणि अधिकोष त्यांच्या आर्थिक गरजा पूर्ण करण्यासाठी व्यवसायात अशा ठेवी जमा करते. अशाप्रकारे दोन्ही गट, जसे अधिकोष आणि ग्राहक मध्यस्थांच्या मदतीने अप्रत्यक्षपणे त्यांची गरज पूर्ण करतात.

अर्थ :

वित्तीय बाजार हा असा बाजार आहे ज्यामध्ये व्यवसायांच्या आर्थिक गरजांचे समाधान होते. व्यवसायाची वित्तीय गरज म्हणजे व्यवसाय प्रक्रिया सुरळीत चालण्यासाठी असणारी पैशांची आवश्यकता. वित्तीय बाजारपेठेत अधिकोष, वित्तीय

ISBN No. : 978-81-938888-6-5

250/-

SIR SAHITYA KENDRA

Ganraj Appr., Rajapath Bus Stop, Mohanpur, Varanasi - 221001, U.P. India, Phone: 9352222222

M. : 9860222941, 9518777944

E-mail : sanjaythakresakp@gmail.com